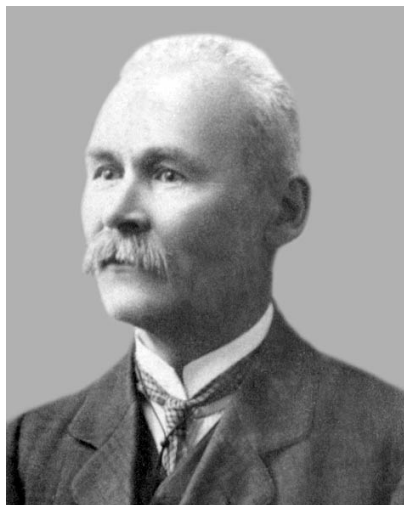

БЕЛґЙ Іван Михайлович (псевд. та крипт.: Роман Розмарин, Гнат Перевізник, Іван из-под стрихи, Ром. Розм., Б., Б. і Ф. (спільно з І. Франком), Р., Б-ей, Б-ей Ів., Б-й Ів., Б-л-й Ів., Б-л-ей Ів., Ів. Б., Ле-я, Ів. Б., Л-ий, Б., Л-й, Б. Ів.; 23. 09. 1856, містечко Войнилів, нині смт Калус. р-ну Івано-Фр. обл. — 20. 10. 1921, Львів) — публіцист, редактор, видавець, літературознавець і культурно-громадський діяч. Закін. Станіслав. гімназію (1875), навч. у Львів. університеті. Тут студент. товариство «Академічеській кружок» видавало щомісяч. ж. «Друг» (1874–77). Разом з І. Франком часто дописував до цього видання. 7 липня 1877 заарешт., просидів під слідством 2 місяці, але не дав потріб. зізнань і був звільн. з умовою, що не виїжджатиме зі Львова. Характер суспільно-культур. діяльності молодого Б. не подобався владі: за ним постійно наглядали, переслідували, нерідко втягували в політ. процеси. Однак він інтенсивно працював для «Друга», писав літ.-крит. статті, рецензії на художню й наук. літературу. Тут, на сторінках студент. журналу, опублікував переклади творів П. д'Аларкона («Труба»), Еркмана-Шатріана («Добрі давні часи», «Виховання феодала»), ін. авторів. Протягом 1878–79 разом з І. Франком та М. Павликом видавав «Дрібну бібліотеку», 1881–82 редагував ж. «Світ», на сторінках якого проявився його публіцист. талант (сатир. матеріали, у яких висміював явища галиц. суспільності: «В адін час», «Песиміст найтяжчого калібру» тощо). М. Возняк зазначав, що, завдячуючи Б., на ґрунті поступових ідей наддністрянці зійшлися з такими наддніпрянцями, як М. Драгоманов, Ф. Вовк, О. Кониський, І. Нечуй-Левицький, Василь Мова, Б. Грінченко та ін. В архів. фондї Б. (відділ рукописів Інституту літ-ри НАНУ) збереглося понад дві тисячі листів О. Барвінського, Т. Бордуляка, Д. Гладилевича, В.

Гнатюка, Б. Грінченка, Н. Кобринської, М. Коцюбинського, О. Огоновського, Ю. Романчука, М. Устияновича, Ф. Ржегоржа та ін. письменників, учених до Б. Високу оцінку Б. як організаторів період. видань дав І. Франко у статті-огляді «Українська альманахова література» («Prawda», 1887, № 22, 24, 27). Говорячи про вихід ж. «Світ», письменник стверджує, що саме завдяки Б. тут значно глибше розроблялися заг.-нар. справи; що гурток «молодих», які творили концептуал. політику видання, мав вплив на старших народовців, які змушені були «реорганізувати свою роботу». 1882 Б. став співроб. г. «Діло», а після смерті її першого ред. В. Барвінського очолив редакц. колектив (1883). Редагуючи «Діло», сам готував до друку багато рукописів, писав вступні статті в номер. Опублікував низку статей-есе, розвідок про творчість Т. Шевченка, М. Шашкевича, М. Гоголя, Ф. Ржегоржа та ін. літераторів, кілька перекладів. На сторінках цієї щоден. газети велись полемічні дискусії з питань суспільно-екон. й політ. життя, публікувалися аналіт. культурно-мист., літ.-наук. огляди, оперативні рецензії-відгуки на нові книги, театр. вистави, художні виставки тощо. Ці теми та проблеми в їх найрізноманітніших проявах порушував Б. як ред. і літератор у числен. листах до визнач. діячів-народовців. Праця Б. в «Ділі» до 1902 — важл. етап становлення укр. журналістики, формування цілої школи журналістів, публіцистів, редакторів та видавців. Б. ще на поч. своєї літ.-просвітн. роботи збирав фольклор, писав невеликі фольклористські й етногр. розвідки, досліджував діяльність «Просвіти». Про те, що Б. вів етногр. записи й студії, свідчить І. Франко у передмові до 1-го т. «Галицько-руських народних приповідок» (Л., 1905). У книзі-нарисі «Двадцять і п'ять літ історії Товариства «Просвіта»» (Л., 1894) Б. подає ретроспекцію суспільно-політ. тла, починаючи від 1848 розкриває нац.-культурні чинники, які були передумовою духов. відродження нації. У творчості Б. стояв на позиціях реал. підходу до дійсності, необхідності зближення інтелігенції з народом для всілякої його підтримки й просвіти. «Стояв за єдинством Руси», тобто України, виступав проти польс. шовінізму в ім'я «народної рівноправності».

Рекомендована література

1. Левицький К. Видавництво «Діло»: Найважливіші істор. дати // Діло. 1928, 14 січ.;
2. Качкан В. Белей Іван Михайлович // Укр. журналістика в іменах. Л., 1994. Вип. 1;
3. Кирчів Р. Ф. Українське народознавство в іменах: У 2-х ч. К., 1995. Ч. 2;

4. Шаповал Ю. Коли джерела не пересихають // Дзвін. 1999. № 5–6.

В. А. Качкан

Бібліографічний опис:

Белей Іван Михайлович / В. А. Качкан // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-39032>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).